

György Enyedi (ed.): *Social Change and Urban Restructuring in Central Europe*
Budapest, Akadémiai Kiadó 1998, 287 s.

Impulsem pro vznik této knihy byla snaha zaplnit poznatkovou mezeru způsobenou nedostatkem podrobných analýz změn, které proběhly ve městech střední a východní Evropy po pádu socialistického zřízení. Jak říká editor této knihy György Enyedi, byly některé aspekty tohoto přechodu ve městech – např. bydlení nebo privatizace – diskutovány poměrně široce, jiné však byly opomíjeny. Přechod, který se odehrával ve městech zemí bývalého socialistického bloku, není možné chápat pouze jako analogii procesů probíhajících na celém světě. Tento proces má svébytné charakteristiky, které jej od ostatních obdobných změn odlišují.

Kniha je rozdělena do dvanácti autorských kapitol, zastoupeni jsou přispěvatelé angličtí, čeští, maďarští, polští a slovenští. Jednotlivé příspěvky analyzují vybraná města – mezi nimi i města hlavní – v České republice, Maďarsku, Polsku, Slovensku a Slovinsku.

Úvodní kapitolu napsal sám editor. György Enyedi zde identifikuje hlavní charakteristiky přechodu ve městech a analyzuje pozici, kterou středoevropská městská síť zaujímá v rámci celoevropské sítě měst. Podle autora se na současném utváření středoevropského městského systému podílely tři transformační procesy: přechod od státem plánované ekonomiky a socialistického politického systému k tržní ekonomice a demokratickému politickému systému, opožděný přechod od industriálního města k postindustriálnímu a všeobecná transformace globální ekonomiky. To vše vedlo k dramatickým změnám, pokud jde o složení a chod městské společnosti, funkce města a vzhled městské zástavby.

Další příspěvky si kladou za úkol charakterizovat dílčí stránky tohoto procesu: systém místní vlády v postsocialistických městech (Robert J. Bennett), sociální polarizaci městských společenství v Budapešti, Praze a Varšavě (Grzegorz Węclawowicz), změny sociál-

ní a sociálně prostorové struktury v maďarských městech (János Ladányi a Iván Szelenyi), mezinárodní migraci do středoevropských měst (Dušan Drbohlav a Zdeněk Čermák), vznikající trh s nemovitostmi sloužícími komerčním účelům v Budapešti, Praze a Varšavě (Luděk Sýkora), změny probíhající v sektoru bydlení (József Hegedüs a Iván Tósis), situaci a vývoj obytných komplexů – nových měst z doby socialistické industrializace, v tom i pěti měst na území Československa (Viktória Szirmai), restrukturalizace průmyslu na příkladu Budapešti (Györgyi Barta). Tři závěrečné příspěvky pojednávají o estetických změnách ve vizuální podobě Prahy a Budapešti (Ilona Sármany-Parsons), o polských pohraničních regionech a jejich přeshraniční spolupráci (Marek Potrykowski) a o možném vzniku euroregionu Vídeň-Bratislava-Győr (J. Rechnittzer a M. Döményová).

Publikace významně přispívá k poznání procesů, které mění dřívější socialistická města do jejich dnešní podoby.

Daniel Čermák

Karel Schmeidler a kol.: *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*
Brno, Nakladatelství PC-DIR spol. s.r.o. 1997, 292 s.

Po patnácti letech, které uplynuly od vydání Musilových skript *Sociologie pro architektky a urbanisty* (Fakulta architektury ČVUT, 1982), vyšla pod redakcí Karla Schmeidlera další příručka sociologie určená studentům těchto oborů. Chce jim ukázat, že architekturu je nutné vnímat jako součást prostředí, ve kterém žijeme, pohybujeme se, studujeme, pracujeme, trávíme svůj volný čas. Proto je třeba přistupovat k architektuře také z hlediska jejich sociálních aspektů a tato hlediska při navrhování a realizaci nových staveb zohlednit. A o to právě jejím autorům jde – ukázat onen sociologizující pohled na architekturu. Jak sami uvádějí, je stěžejní ideou monografie myšlenka, že prostředí měst, vesnic, náměstí, ulic, budov a bytů musí být vytváře-

no pro člověka a nikoliv člověk pro toto prostředí.

Monografie je rozdělena do čtyř bloků, z nichž první dva jsou zaměřeny teoreticky a další dva jsou orientovány spíše aplikačně.

V první části najdeme krátký exkurs do historie. Je zde shrnut vývoj teorií, jež se dotýkají sociálních aspektů architektury. Od Utopie Thomase Moora přes Fourierovy falangy či chicagskou školu až do současnosti. Kromě těchto sociálních teorií je zde však především shrnut vývoj jednotlivých myšlenkových proudů v architektuře samotné, a také to, jak se v nich odrážel vývoj společnosti a poznatky společenských věd.

Druhá část monografie pojednává o využití poznatků z oblasti humanitních věd upozorňuje na některé sociologicky významné aspekty, jež je nutné brát v úvahu při projektování staveb či zkoumání vlivu zastavěného prostoru na lidské chování. Může jít např. o poznatky týkající se sociálně determinujícího působení architektury – skutečnosti, že fyzický prostor, v němž se lidé pohybují (město, vesnice, škola, úřad, byt ...), ovlivňuje jejich vnímání a jednání. Z tohoto hlediska je důležité uspořádání interiérů, kde je nutné pamatovat, že každý jejich uživatel potřebuje pro svůj komfort určitý „osobní“ prostor. Nebo je třeba si uvědomit, že vysoká hustota zalidnění může vyvolávat stres, který pak může mít za následek různé formy patologického chování. V závěru tohoto tematického bloku jsou uvedeny příklady, kde a jak je možné těchto poznatků využít.

Třetí tematický blok byl nazván Ověření praxí. Jde o to, jak architekti využívají a uplatňují v praxi poznatky a teoretická schémata převzatá z humanitních oborů. Například jak se sociologům dobře známý pojem sousedství konkrétně odráží při plánování obytných okrsků jakožto celků, ve kterých by mělo docházet k „obnově sociálních kontaktů a vytvoření ducha komunity, čímž měla být vyřešena celá paleta sociálních problémů“.

Poslední čtvrtý blok je metodologický. Je to nesociologům určené stručné shrnutí me-

tod a technik používaných při sociologických výzkumech. Tato část je vhodná především pro okruh čtenářů, jímž je tato kniha dle slov autorů adresována – tedy studentům a absolventům technických škol, kteří se zabývají životním prostředím lidí.

Kniha Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě je díky své přehlednosti, čtivosti a bohatému doprovodu grafy a obrazovým materiálem vhodným úvodním čtením pro každého, kdo se zajímá o uplatnění sociologie v architektuře, urbanizmu a tvorbě životního prostředí.

Daniel Čermák

Dennis R. Judd and Susan S. Fainstein (eds.):
The Tourist City

New Haven and London, Yale University Press 1999, 340 s.

Městský (urbánní) turismus je dnes jedním z nejdůležitějších prvků ekonomických rozvojových strategií měst na celém světě. Kniha je souborem případových studií z pera urbanistických odborníků nejrůznějších disciplín. Čtenářům přibližuje tento významný civilizační fenomén, jeho rozvoj a vliv na města. Jednotlivé případové studie ukazují, jak jsou příroda, kultura a historie vizualizovány a interpretovány jako turistické atrakce a města jsou tak „prodávána“ podobně jako jakékoli jiné konzumní produkty

V úvodním textu, nazvaném Globální síly, lokální strategie a městský turismus (*Global Forces, Local Strategies and Urban Tourism*) se editoři knihy zamýšlejí nad povahou turismu, turistů a turistického průmyslu. Tři základní elementy urbánního turismu – turista, turistický průmysl a města samotná – navzájem interagují a vytvářejí tak komplexní ekologický systém. Města musí být vědomě formována tak, aby vytvářela prostředí, jež si turisté přejí objevovat, neboť lidé očekávají určité dědictví, architekturu a kulturu, které dohromady tvoří jakousi esenci města.

Vlastní text je sborníkem statí různých autorů. Je rozdělen do čtyř tematických cel-